

stängda. De flesta kan kungarna, men vilka var de gifta med? Hur såg familjerelationerna ut? Vilka intressen hade de, och hur speglades samtiden i det kungliga livet? Många gånger växer boken till att bli betydligt mer än en drottninghistoria. Mellan raderna får man titthåll till ideal och strömningar från svunna epoker. Spänstigast blir det från sent 1700-tal och framåt, då är naturligtvis också källäget som bäst, och det är möjligt att ta ut svängarna på ett annat sätt än tidigare. Kungligheterna blir människor med drömmar, rädslor, intressen, plågor och plikter.

Åkarp

KATARINA HARRISON LINDBERGH

Annika Sandén, *Fröjdelekar: Glädje, lust och nöjen under svensk stormaktstid* (Stockholm: Atlantis 2020). 423 s.

I Annika Sandéns bok möter vi det tidigmoderna svenska samhälle där människor dansar, skojar och åtrår varandra. Med Sandéns egna ord: "glädjens svenska tidigmoderna historia" (s. 12). Det kontrasteras uttryckligen i bokens inledning med bilden av ett stormaktstida Sverige präglad av krig, fattigdom och elände som länge var den dominerande uppfattningen om perioden. Längre var det så, men det var också för länge sedan – åtminstone sedan 1990-talet har svensk historieskrivning uppmärksammat vardagslivets, relationernas och känslornas historia. Forskare har under de senaste decennierna både sökt sig till nya typer av källor och ställt nya frågor till gammalt källmaterial. Därigenom har tidigare förbisedda företeelser och människor lyfts fram.

Fröjdelekar är full av alla dessa av historiskrivningen tidigare ignorerade människor. Sandén hittar deras historier genom att använda ett osedvanligt rikt källmaterial: otryckta källor som rättegångsprotokoll från Stöde härad i norr till Allbo härad i söder, domkapitelprotokoll från Göteborgs stift i väster till Visby stift i öster, liksom sockenstämmoprotokoll och andra församlingsböcker. Även om mycket av detta material numera är tillgängligt via olika nättjänster är det en bedrift. Sandén använder också reseskildringar, levnadsbeskrivningar, dagböcker med mera för att kunna ge en rik beskrivning av hur 1600-talets allmoge lekte, festade och sökte sig samman. "Mitt sätt är de tusen detaljernas väg", beskriver Sandén sin metod (s. 28–29).

Fokus är på de gemensamma festerna inom byn, socknen och släkten. Sandén lyfter fram hur tätt förekommande olika sorters firande och högtider var under året, och hur tätt integrerade med vardag och arbete de var. Genom festen kan därför en vardagslivets historia presenteras.

Bokens upplägg följer livets gång med början i barnens lekar. Huvuddelen behandlar parbildning, på vilka sätt ungdomar kunde umgås för att lära känna varandra och kanske bli ett par, med kulmen i bröllopskalasen. I det sista empiriska kapitlet tar Sandén upp andra festligheter kopplade till livets skeden och årets gång. Sandén sammanfattar sin bok genom att betona ungdomarnas betydelse för festkulturen, deras behov av att träffas och till slut bilda par var drivande. Festen var också, genom att iscensätta hierarkier och visa status, något som skapade ordning i byn. Sandén redogör för hur överheten genom lagar, förordningar och regelverk på olika nivåer under hela perioden försökte att reglera och dämpa folkets nöjeslystnad, då den ju kunde sluta med både våld och omoral. Men de försökte inte utrota den och de lyckades inte heller, vilket inte minst de ständigt upprepade förbuden vittnar om.

Sandén kan sitt område men vid några tillfällen dyker frågetecken upp vid läsningen. Sandén använder till exempel genomgående begreppet "förlovning" för det som dåtiden alltid omnämnde som trolovning eller fästning. Att trolova sig var länge, under hela den period Sandén undersöker, om det kombinerades med ett samlag, lika juridiskt giltigt som en vigsel och hade därför en helt annan tyngd än dagens förlovningar. Därför är det begreppet trolovning som bör användas. Upprepat påstås också att en socken innehöll flera församlingar. Det stämmer inte och den referens Sandén anger påstår inte heller något sådant. Socken var församlingens territoriella hemvist och begreppen användes därför ofta synonymt. Annexförsamlingar kunde finnas men bildade då tillsammans med moderförsamlingen ett pastorat, inte en socken.

Fröjdelekar är utgiven på Atlantis förlag, välkänt för sin omfattande utgivning av böcker inom genren historisk populärvetenskap, böcker som är grundade i forskning och med referenser till forskningen men skrivna med en lättare hand än den inomvetenskapliga produktionen. I denna genre är *Fröjdelekar* mycket lyckad. Sandén skriver bra, engagerande och stundtals vackert. Ämnet torde vara oemotståndligt för de flesta. Som populärvetenskaplig skildring för den läsare som först nu närmar sig perioden bortom kungarna och krigen måste läsningen vara hänförande. Att få möta dåtiden så nära det verkligt levda livet! Men hur fungerar texten inomvetenskapligt för Annika Sandéns kollegor, för de som genom sina avhandlingar, böcker och artiklar tillsammans med ovannämnda källor bidragit till all denna information om levnadsöden och fenomen i det tidigmoderna Sverige? Svaret på den frågan är – nästan med nödvändighet – sämre. Historia som vetenskap kännetecknas bland annat av dialogen med levande och döda kollegor. Sandén är, som påpekats, väl inläst på området. Litteraturlistan är lång liksom noterna är många, men forskningen används mestadels på samma

sätt som källorna; som en skattkista att hämta ett spännande, illustrativt exempel ifrån. Det är inte tolkningarna, perspektiven eller analysen som tidigare forskning bidragit med som lyfts fram. Sällan nämns en forskare i brödtexten och nästan aldrig förs då ett samtal med denna. Sandén vill nyansera bilden av ett förtryckt vadmalsgrått folk, men den läsare som inte är insatt kan lockas att tro att hon där gör något nytt. Underrubriken för det avslutande kapitlet är "en syntes". Begreppet inbjuder till tanken att motstridiga eller åtminstone skilda tolkningar av ett fenomen presenterats och att författaren av dem skapat en ny syn, men så är alltså inte fallet.

Med blicken riktad mot livets fester och glädjeämnen ges en annan bild av 1600-talet än om fokus varit på materiella villkor, ojämlikhet och våld. Denna bild presenteras av Annika Sandén i *Fröjdelekar* medryckande och kunnigt, om än inte på ett utmanande och nytt sätt.

Linnéuniversitetet

MALIN LENNARTSSON

Jonas Lindström (red.), *Fantastiska verb: Hur man fångar uppgifter om kön och arbete, Västmanland 1720–1880* (Uppsala: Uppsala universitet, Historiska institutionen 2020). 220 s.

Gender and Work är ett stort forskningsprojekt vid Historiska institutionen på Uppsala universitet "vars övergripande syfte är att öka kunskapen om hur kvinnor och män försörjde sig i äldre tid" (s. 5). År 2017 publicerade projektets forskare den rika och uppslagsgivande antologin *Making a living, making a difference* (red. Maria Ågren), som var ett empiriskt och metodologiskt nyskapande bidrag som kommer att försvara sin plats som standardreferens inom forskning om arbete och kön under lång tid framöver. Nu har projektet gått in i en andra fas, vilket flyttar forskningen framåt i tid till perioden 1720–1880, samt snävar in den geografiskt, till Västmanland. Under Jonas Lindströms redaktörskap presenteras i *Fantastiska verb* ett slags uppladdning inför denna andra del av projektet, med fokus på källorna.

Till skillnad från många forskningsprojekt där forskare slagit sig samman av strategiska skäl där var och en forskar inom sitt expertområde relativt fristående från övriga deltagare, framstår *Gender and Work* som ett genuint kollektivt projekt. Projektet har utvecklat en egen metod (den verbinriktade metoden, presenterad till exempel av Elisabeth Gräslund Berg *et. al.* i *Historisk tidskrift* 133:3 (2013), "Praktiker som gör skillnad: Om den verb-inriktade metoden") och en i enlighet med denna metod uppförd databas, men också egna definitioner av till exempel arbete och gemensamma teoretiska an-